

Asia: VN/4346/2018

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Lausunnon saate

Tähän voitte halutessanne kirjoittaa saatteen lausunnollenne:

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry (jäljempänä Tuomariliitto) esittää pyydettyinä lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

Mitä mieltä olette luonnoksesta hallituksen esitykseksi?

En/emme kannata esitystä

Muut yleiset huomiot:

Luonnos hallituksen esitykseksi (jäljempänä esitysluonnos) perustuu oikeusministeriön aikaisempaan arviomuistioon rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista (OMML 7/2018). Tuomariliitto viittaa tuosta arviomuistiosta 17.5.2018 antamassaan lausunnossa esittämäänsä.

Arviomuistiossa on (s. 91) ensisijaisena toimenpiteenä esitetty aikaisempien (vuosien 2011 ja 2014) lainsäädäntömuutosten vaikutusten ja oikeudenkäytännön selvittämistä tutkimuksin, koska tiedonpuute vaikeuttaa merkittävästi tilanteen arviointia ja sen pohjalta mahdollisten lainsäädäntömuutosten oikeaa kohdentamista.

Kuten esitysluonnoksesta (s. 5) käy ilmi, vuoden 1999 kokonaisuudistuksen jälkeen rikoslain 20 luvun pykälä on muutettu useaan otteeseen niin, ettei mikään niistä ole enää alkuperäisessä muodossaan. Lukuun on myös lisätty säännöksiä ja osa säännöksistä on kumottu.

Nyt valmisteltu esitysluonnos osoittaa, että kysymys rikoslain 20 luvun säännösten uudistamisesta on edelleen ajankohtainen. Lisäksi eduskunnan käsittelyssä on lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta (LA 4/2018 vp). Aloitteen mukaan ”Raiskauksen tunnusmerkistöä on rikoslaissa muutettava niin, että se perustuu Istanbulin sopimuksen velvoittamalla tavalla suostumuksen

puutteeseen.” Aloitteen mukaisella muutoksella olisi jo itsessään suuri merkitys seksuaalirikosten systematiikkaan, mikä osaltaan puoltaisi kokonaisuudistuksen tekemistä. Samasta asiasta on myös kansalaisaloite, jolla on jo yli 30.000 kannattajaa (<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/3209>).

Kuten Tuomariliitto on jo edellä mainitusta arviomuistiosta antamassaan lausunnossa (s. 3) esittänyt, rikoslain 20 lukuun tehtävien pistemäisten osittaisuudistusten asemesta tulisi käynnistää hanke sanotun luvun ja siihen liittyvien muissa rikoslain luvuissa käsitellyjä rikoksia koskevien rangaistussäännösten (erityisesti rikoslain 17 luvun 18, 18 a ja 19 §:t) kokonaisvaltaiseksi uudistamiseksi. Tällainen uudistustyö edellyttää luonnollisesti perusteellista aikaisempien lainsäädäntömuutosten vaikutusten ja oikeuskäytännön selvittämistä. Kokonaisuudistuksessa tulisi pyrkiä siihen, että sen jälkeen seksuaalirikosten ja muiden niihin liittyvien rikosten rangaistussäännöksiin ei enää tähänastiseen tapaan tehtäisi muutoksia muutaman vuoden välein, vaan säännökset voisivat pysyä muuttamattomina voimassa pitkähkön ajan ennen mahdollista uutta kokonaisuudistusta.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistuksen korottaminen

Mitä mieltä olette ehdotuksesta korottaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistus 4 vuodesta 6 vuoteen vankeutta?

En/emme kannata ehdotusta

Näkemyksenne lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistuksen korottamisesta:

Tuomariliiton näkemyksen mukaan enimmäisrangaistuksen korottaminen olisi vaikutuksiltaan vähäinen. Sen voidaan ennakoida jäädä soveltamisalaltaan suppeaksi, koska lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä on jo säädetty törkeä tekemuoto.

Nykyinen rangaistusasteikko kattaa hyvin ne yksittäiset teot, jotka tulevat rangaistaviksi perusmuotoista lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan rikoslain 20 luvun 6 §:n nojalla. Esitysluonnoksessa ei ole edes esimerkinomaisesti tuotu esille, mitä olisivat ne perusmuotoiseen tunnusmerkistöön kuuluvat vakavammat tekemuodot, joissa ei olisi kysymys törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja joissa enimmäisrangaistuksen korottaminen kuitenkin voisi tulla sovellettavaksi. On syytä huomata, että sukupuoliyhteyden alle 16-vuotiaan lapsen kanssa käsittävät teot arvioidaan lähtökohtaisesti törkeinä lapsen seksuaalisina hyväksikäyttöinä (rangaistusasteikko 1 - 10 vuotta vankeutta) ja perusmuotoinen lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tulee noissa tapauksissa kysymykseen vain, jos rikos ei ole kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Tuomariliitto toteaa lisäksi, että ehdotus perusmuotoisen rikoksen enimmäisrangaistuksen korottamisesta on osin ristiriidassa esitysluonnoksen kohdan 3.3 perustelujen kanssa. Sivulla 28 todetaan, että rangaistuksen määräämisen kannalta vähimmäisrangaistus on enimmäisrangaistusta merkityksellisempi. Sivulla 27 todetaan lisäksi, että rangaistusten asemaa seksuaalirikosten estämisessä ei ole syytä ylikorostaa. Seksuaalirikokset eivät välttämättä ole luonteeltaan sellaisia

rikoksia, joiden tekijät tekoon ryhtymistä edeltävässä vaiheessa kiinnittävät merkittävästi huomiota rikoksesta seuraavaan rangaistukseen tai sen ankaruuteen sikäli kuin heillä edes on niistä käsitystä tai tietoa.

Mahdollinen rangaistusasteikon muutos olisi Tuomariliiton käsityksen mukaan perustellumpaa tehdä rikoslain 20 luvun kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Törkeä lapsenraiskaus

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää törkeää lapsenraiskausa koskeva uusi rangaistussäännös?

En/emme kannata ehdotusta

Näkemyksenne törkeää lapsenraiskausa koskevasta rangaistussäännöksestä:

Erillisen törkeää lapsenraiskausa koskevan säännöksen säätäminen poikkeaa rikoslain muusta systematiikasta. Säännöksen tarpeellisuutta voidaan toki harkita edellä ehdotetun, muun muassa perusteellista tähänastisen rangaistuskäytännön selvittämistä edellyttävän kokonaisuudistuksen yhteydessä. Nyt esitetyin tavoin osittaisuudistuksena sitä ei kuitenkaan ole syytä toteuttaa.

Esitysluonnoksen sivulla 24 esitetystä poiketen yhden yksittäisen säännöksen malli ei helpota tuomioistuinten rangaistuksen mittaamista koskevaa harkintaa eikä edistä rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä. Tuomariliitto toteaa, että rangaistus on myös nykyisin (puheena olevan menettelyn täyttäessä kaksi eri rikosta) mitattava rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaan niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, tekojen vaikuttimiin ja rikoksista ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Tämä harkinta suoritetaan kokonaisuutena siitä riippumatta, täyttääkö menettely yhden vai kaksi rikosta.

Kuten esitysluonnoksen samalta sivulta käy ilmi, lainsäädännön lähtökohtana on jo nyt, että alle 16-vuotias lapsi ei voi antaa pätevää suostumusta sukupuoliyhteyteen tai muuhunkaan seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa ja sukupuoliyhteyksiin lapsen kanssa sovelletaan törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa säännöstä riippumatta siitä, onko teko tapahtunut yhteisymmärryksessä lapsen kanssa vai ei. Samalta sivulta käy myös ilmi, että rangaistusta voidaan edelleen ankaroittaa, jos lapseen kohdistuva teko täyttää lisäksi jonkin raiskausta koskevassa säännöksessä mainitun tunnusmerkin.

Esitysluonnoksen taustalla olevasta arviomuistiosta (s. 71 - 72) käy ilmi, että tilastokeskuksen tietojen mukaan aikaisemman uudistuksen jälkeen lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat painottuneet sen törkeisiin tekemuotoihin, mikä on jo osaltaan vaikuttanut rangaistusten ankaroitumiseen. Tilastokeskuksen tiedoista ilmenee myös, että törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva rangaistuskäytäntö on ankaroitunut sekä niin, että ehdottomia

vankeusrangaistuksia tuomitaan aiempaa merkittävästi useammin, että sillä tavoin, että ehdollisia vankeusrangaistuksia tehostetaan aiempaa enemmän yhdyskuntapalvelulla.

Lisäksi on huomattava, että kun ehdotettu säännös edellyttäisi lapsen törkeän seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi törkeän raiskauksen tunnusmerkistön täyttymistä, rangaistus ei normaaliasteikkoja sovellettaessa tosiasiallisesti voi nykytilanteessakaan olla muu kuin ehdoton, yli kahden vuoden mittainen vankeusrangaistus.

Tuomariliitto kiinnittää vielä huomiota siihen, että esitysluonnoksen sivulla 36 esitetty vaatimus ideaalikonkurrenssista saattaa aiheuttaa tulkintaongelmia, eikä ole omiaan johtamaan oikeuskäytännön selkiytymiseen.

Esityksen vaikutukset

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista:

Tuomariliitto yhtyy esitysluonnoksen sivulla 30 esitettyyn siitä, että esityksen rikollisuusvaikutusten määrällinen arviointi on vaikeaa ja siihen liittyy merkittävää epävarmuutta.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan esitysluonnoksessa käytetty hyötyjä ja haittoja vertaileva malli ei sellaisenaan sovellu kovinkaan hyvin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten arviointiin.

Tuomariliitto toteaa, että arviomuistiossa on monissa kohdissa esitetty merkittäviä lisämääräraharahatarpeita aiheuttavia toimenpiteitä. Näin ollen täytäntöönpanokustannusten lisääntyminen esimerkiksi vankeusrangaistusten pitenemisen vuoksi aiheuttaa lisäpainetta muun muassa oikeusministeriön hallinnonalan muun toiminnan rahoituksen kannalta.

Muut huomiot

Muut esitystä koskevat huomiot:

LAUSUNNON VALMISTELU

Lausunnon valmistelusta ovat vastanneet käräjätuomarit Tuuli Vänskä ja Veera Kankaanrinta. Lausuntoasiaa on käsitelty Tuomariliiton hallituksessa 17.9.2018.

Vanne Kimmo
Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry